

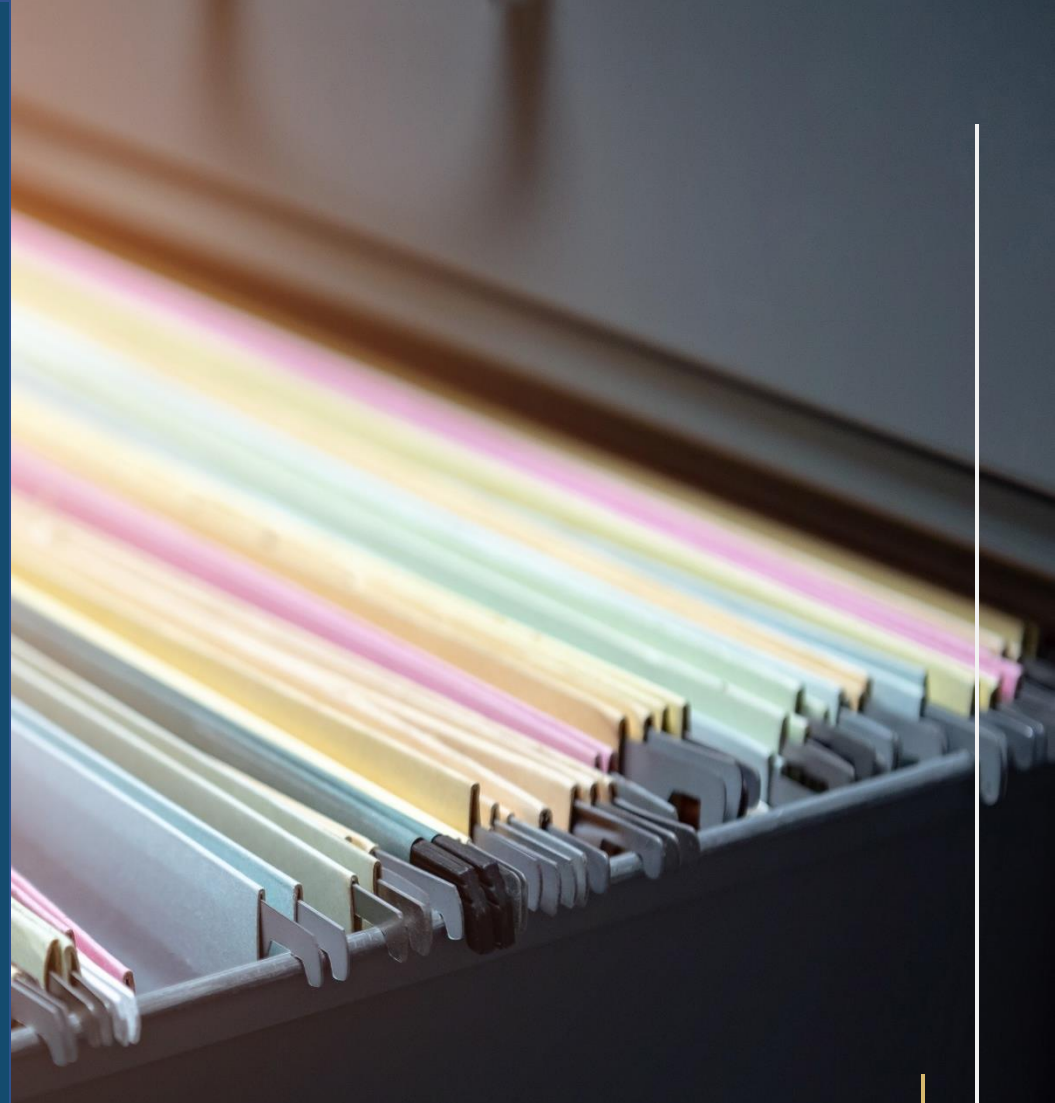

Korupcijos samprata ir pasireiškimas Lietuvoje. Interesų konfliktai

LRSTT Antikorupcinio švietimo skyriaus
vyriausioji specialistė Rita Šikšnienė
2023-04-25

Turinys

- Korupcijos samprata
- Sociologinės apklausos
- Interesų konfliktai
- Interesų konfliktų prevencija
- Naudingi šaltiniai

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting. The focus is on the hands and arms of the individuals, suggesting a collaborative or discussion-based environment. The colors are muted and the overall image is out of focus.

Korupcijos samprata

Korupcija – piktnaudžiavimas įgaliojimais siekiant naudos sau ar kitam asmeniui viešajame ar privačiame sektoriuje.

STAMBIOJI KORUPCIJA

dažniausiai susijusi su palankių sprendimų priėmimu tam tikroms interesų grupėms ar asmenims, įtaka valstybės politikai, teisinei sistemai, ekonomikai, siekiant asmeninių interesų ir naudos.

SMULKIOJI KORUPCIJA

gyventojų mokami neteisėti atlygiai valstybės tarnautojams, siekiant išvengti nuobaudų, biurokratinių procedūrų ar galimo sprendimų priėmimo vilkinimo, norint gauti viešąsias paslaugas.

Korupcija – grėsmė nacionaliniam saugumui

Korupcijos žala:

- neefektyvus valstybės pinigų valdymas;
- nekokybiškos paslaugos;
- didėjanti nelygybė;
- neteisybės jausmas;
- nepasitikėjimas valstybe.

Ką aš galiu padaryti, kad būtų geriau?

„Ai, visi taip daro“
„Vis tiek niekas nepasikeis“
„Pranešęs nukentėsiu“

I lygis

Atpažinti, kas teisinga, o kas ne

II lygis

Stengtis priimti teisingus ir sąžiningus sprendimus

III lygis

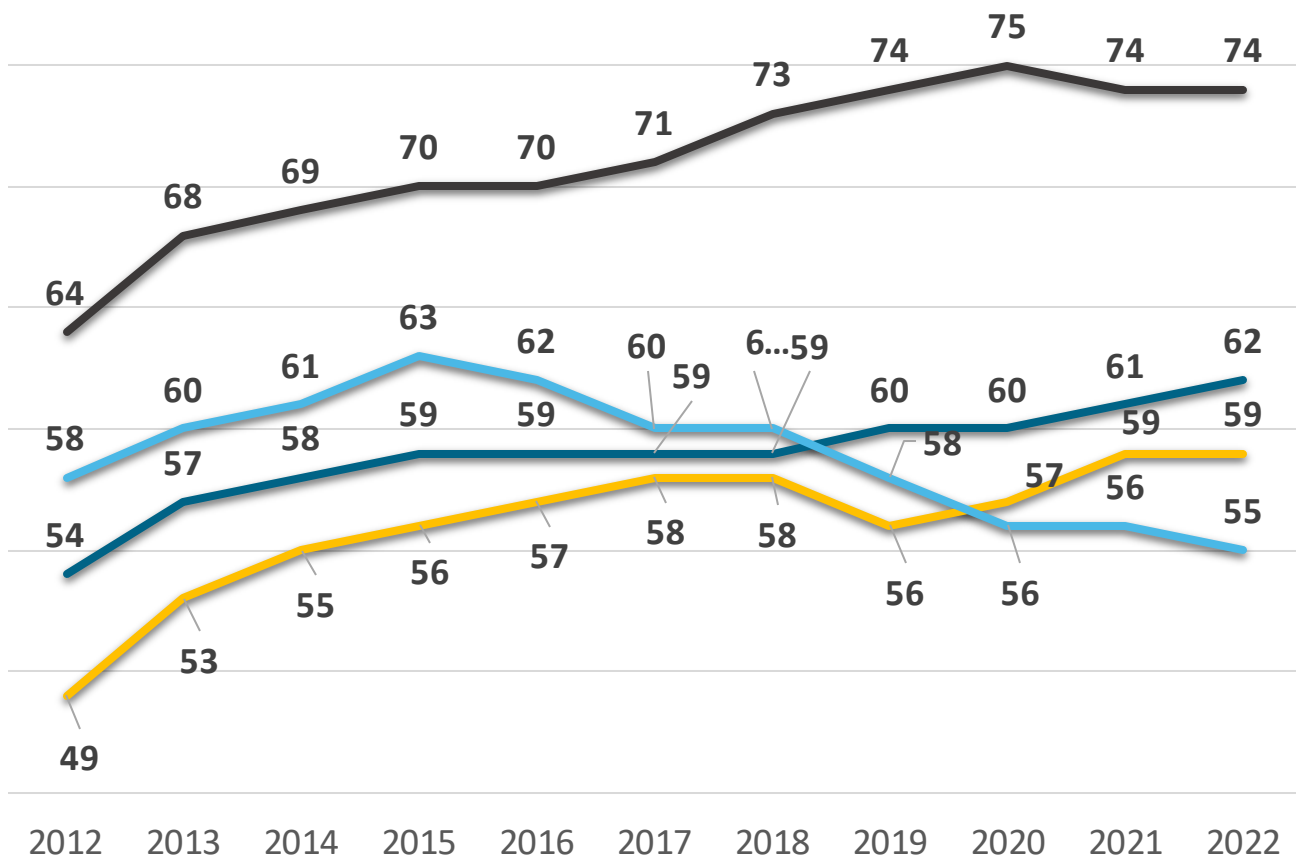
Užkardyti kitų nesąžiningą elgesį

A blurred background image showing several people in a meeting or discussion. One person on the right is gesturing with their hand. The overall scene is out of focus, emphasizing the text in the foreground.

Sociologinės apklausos

Korupcijos suvokimo indekso kaita 2012-2022

— Latvija — Lietuva — Estija — Lenkija

LIETUVOS POZICIJA

33/180 PASAULYJE

12/27 EUROPOS
SAJUNGOJE

2 BALAIS ŽEMESNIS
ĮVERTIS NEI ES
VIDURKIS

Transparency International tyrimas „Korupcijos suvokimo indeksas“, 2022 m.

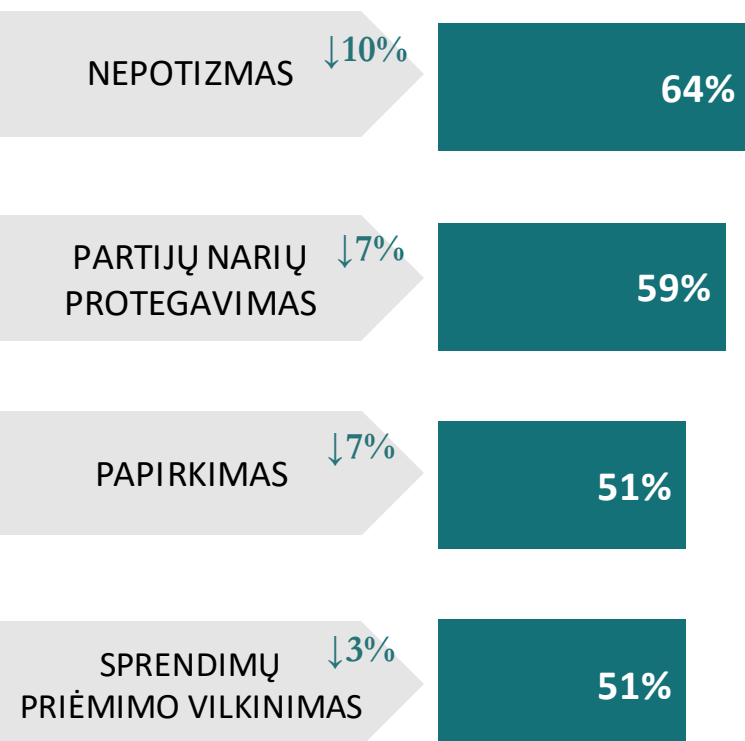
ES šalių korupcijos suvokimo indeksas (KSI) 2022

Vieta	Valstybė	Balas	Vieta	Valstybė	Balas
1	Danija	90	39	Latvija	59
2	Suomija	87	41	Čekija	56
5	Švedija	83	41	Italija	56
8	Nyderlandai	80	41	Slovėnija	56
9	Vokietija	79	45	Lenkija	55
10	Airija	77	49	Slovakija	53
10	Liuksemburgas	77	51	Graikija	52
14	Estija	74	51	Kipras	52
18	Belgija	73	54	Malta	51
21	Prancūzija	72	57	Kroatija	50
22	Austrija	71	63	Rumunija	46
33	Lietuva	62	72	Bulgarija	43
33	Portugalija	62	77	Vengrija	42
35	Ispanija	60			

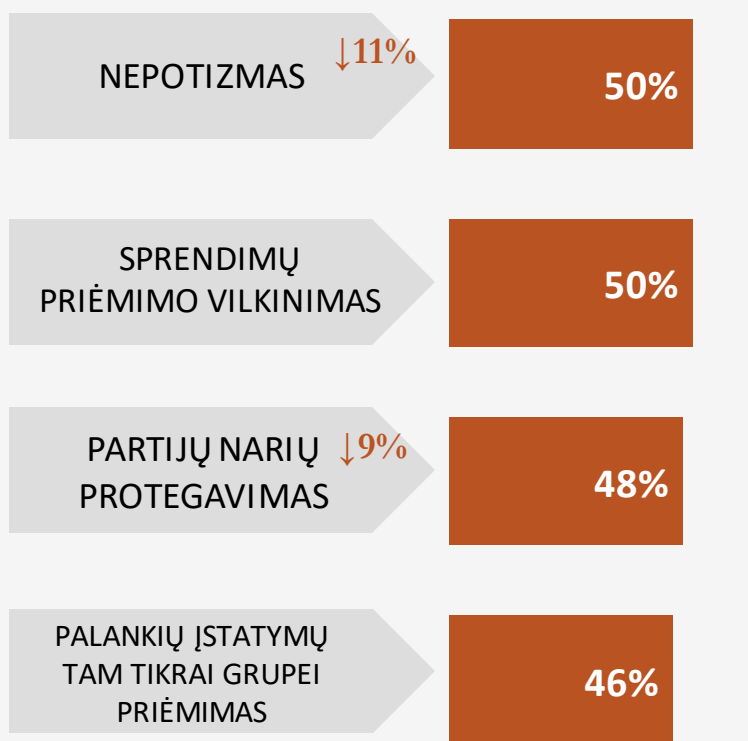
Labiausiai paplitusios korupcijos formos

„Lietuvos korupcijos žemėlapis“ 2021

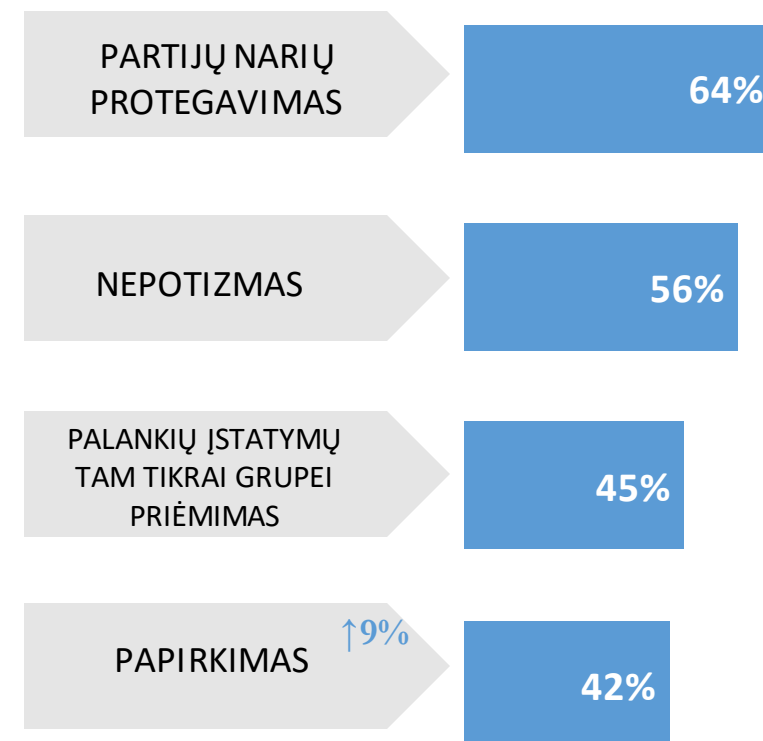
Gyventojų nuomonė

Įmonių vadovų nuomonė

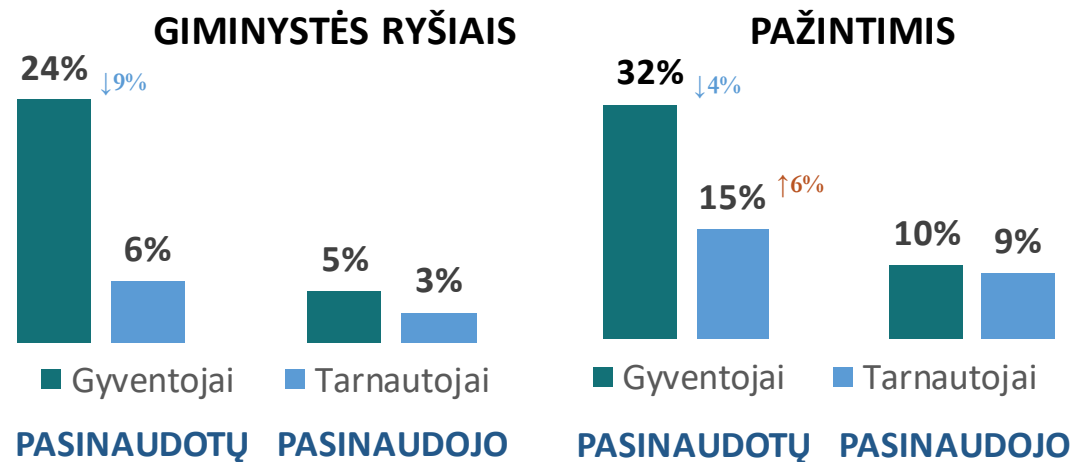
Valstybės tarnautojų nuomonė

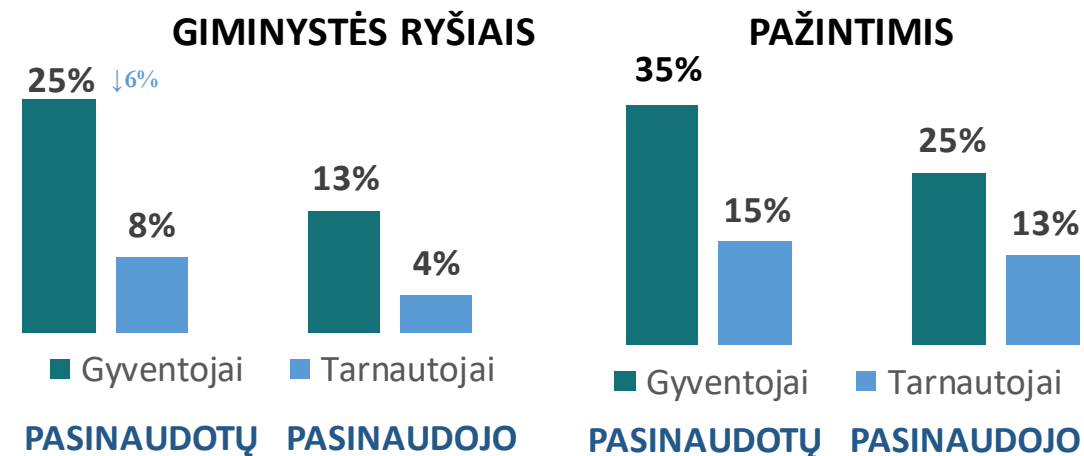
Naudojimas naudingais ryšiais

NAUDOJIMASIS RYŠIAIS

ĮSIDARBINANT Į VIEŠĄJĮ SEKTORIŲ

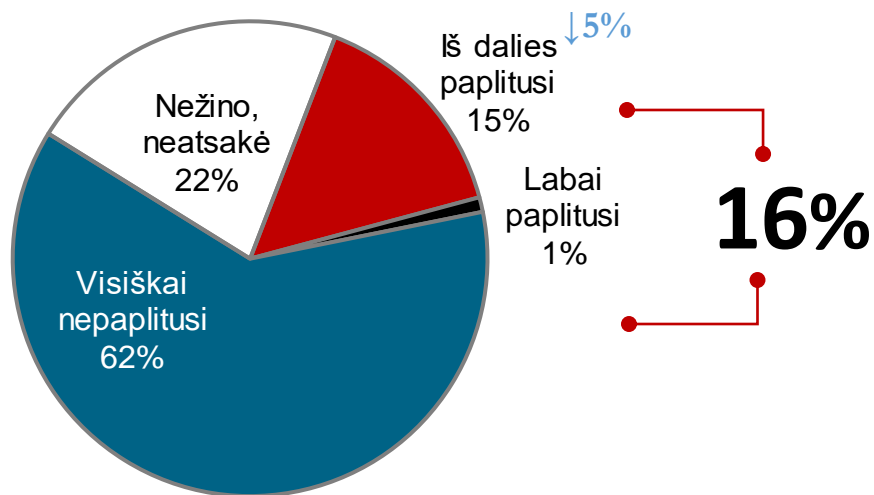

SIEKIANT PASLAUGĄ GAUTI GREIČIAU/ GERIAU

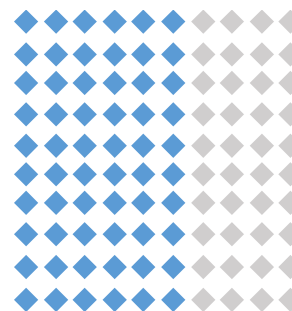
Korupcijos paplitimas viešajame sektoriuje

KORUPCIJOS PAPLITIMAS DARBOVIETĖJE

SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS VIEŠAJAME SEKTORIUJE

60%

GIRDĖJO APIE SITUACIJAS, KAI POLITIKAI / VALSTYBĖS TARNAUTOJAI PRIĖMĖ SPRENDIMUS SIEKDAMI NAUDOS KONKREČIAI INTERESŲ GRUPEI, O NE VIEŠAJAM INTERESUI.

SUSIDŪRĖ SU SITUACIJA, KAI POLITIKAI:

PROTEGAVO PARTIJŲ
NARIUS ĮDARBINANT

34%

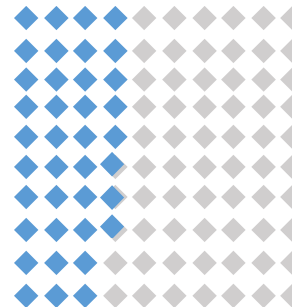
DARĖ SPAUDIMĄ, KURIO TIKSLAS –
PRIVATŪS INTERESAI

17%

DARĖ SPAUDIMĄ, KURIO TIKSLAS –
PARTIJOS INTERESAI

14%

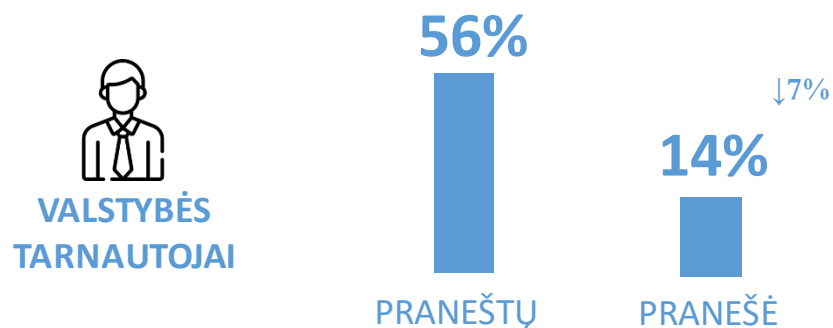
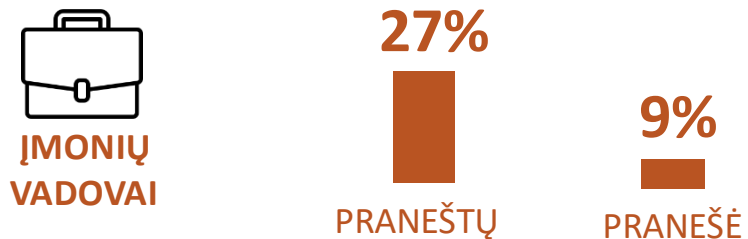
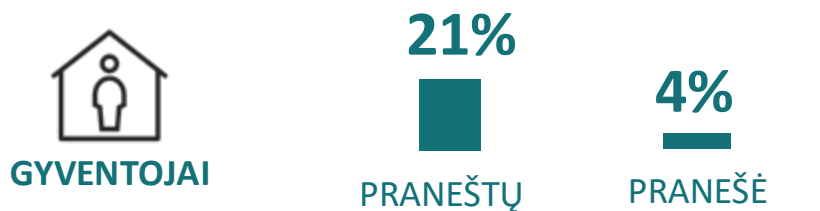
38%

GIRDĖJO APIE SITUACIJAS, KAI POLITIKAI / VALSTYBĖS TARNAUTOJAI BAIGĘ TARNYBĄ GAVO PAREIGAS PRIVAČIAME SEKTORIUJE UŽ PRIIMTUS SPRENDIMUS.

Pranešimo apie korupciją potencialas

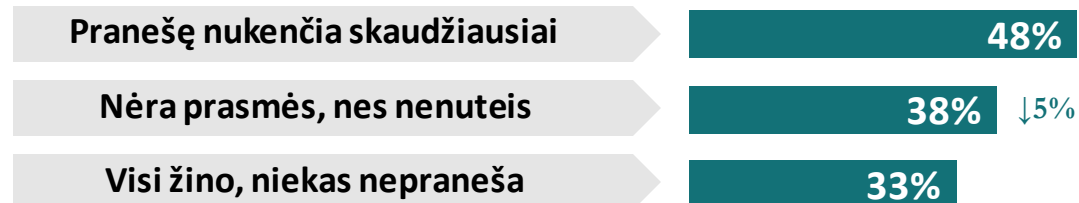
PRANEŠIMAS APIE KORUPCIJĄ

NEPRANEŠIMĄ PATEISINANČIOS PRIEŽASTYS

Prašau išsirinkti tris priežastis, kurios galėtų pateisinti nutylėjimą apie kyšio davimą ar paėmimą

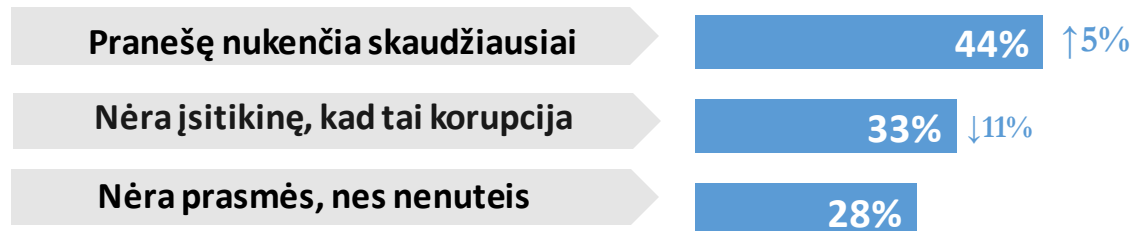
Gyventojai

Įmonių vadovai

Valstybės tarnautojai

Rodyklėmis žymimi statistinę paklaidą peržengiantys pokyčiai lyginant su 2020 m.

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting. The focus is on the hands and arms of the individuals, suggesting an active discussion or collaborative work. The colors are muted, with a lot of white and light blue tones.

Interesų konfliktai

Aktualios sąvokos

Interesų konfliktas – situacija, kai deklaruojantis asmuo, atlikdamas tarnybines pareigas ar vykdydamas tarnybinį pavedimą, turi priimti ar dalyvauti priimant sprendimą arba įvykdyti pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais.

Viešieji interesai – visuomenės suinteresuotumas, kad deklaruojantys asmenys visus sprendimus priimtų nešališkai ir teisingai.

Aktualios sąvokos

Su interesų konfliktais yra tiesiogiai susiję ir šie korupciniai reiškiniai:

- **nepotizmas** – savo šeimos narių, giminaičių, sugyventinių, partnerių globa ir protegavimas, naudojantis einamomis pareigomis, vardu ir galia;
- **klientelizmas** – galia grindžiami politiniai santykiai ir sprendimų priėmimo procedūros;
- **kronizmas** – draugų ir bičiulių protegavimas.

Galimas

Valstybės tarnyboje dirbantis asmuo turi privačių interesų, dėl kurių, eidamas tarnybines pareigas, ateityje neabejotinai turės priimti sprendimus ar dalyvauti juos priimant.

Realus

Valstybės tarnyboje dirbantis asmuo, tarnybinį klausimą, susijusį su turimais privačiais interesais, asmuo turi spręsti esamu metu – „čia ir dabar“.

Situacijų pavyzdžiai

Realus interesų konfliktas

Valstybės tarnautojas artimiausio atestacijos komisijos posėdžio metu būdamas vienas iš komisijos narių turės spręsti klausimą dėl savo sutuoktinio perkėlimo į aukštesnes pareigas.

Galimas interesų konfliktas

Savivaldybės tarnautojo brolis / sesuo vadovaudamas vienai privačiai įmonei ruošiasi teikti paraišką dalyvauti savivaldybės organizuojamame viešajame pirkime.

Interesų konfliktų prevencijos esmė
– dirbančio asmens, šiam esant
galimo ar realaus interesų konflikto
situacijoje, elgesio (veiksmų)
kontrolė.

Dauguma darbuotojams kylančių
interesų konfliktų yra prognozuojami,
juos galima iš anksto numatyti ir,
imantis atitinkamų prevencinių
priemonių, nesunkiai suvaldyti.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO): nors interesų konfliktas pats savaime dar nėra korupcija, ji neišvengiamai atsiranda ten, kur konfliktai tarp valstybės tarnautojų privačių interesų ir viešųjų pareigų sprendžiami netinkamai arba nesprendžiami apskritai.

Esant tokiai padėčiai visuomenė nustoja tikėti ir pasitikėti valdžia.

**Privatus
interesas**

**Priimtas
sprendimas**

**Įstatymo
pažeidimas**

Situacijų pavyzdžiai

a) „Besisukančios durys“ siekiant užtikrinti interesų atstovavimą

UAB „Liepsna“ ir UAB „Garas“ vadovas, siekdamas, kad būtų priimtos jo įmonėms palankios politikos įgyvendinimo priemonės, delegavo savo ilgametį pavaldinį į politinio pasitikėjimo pareigas atitinkamas sritis kuriojančioje ministerijoje.

Eidamas šias pareigas deleguotas atstovas aktyviai teikdavo siūlymus dėl teisės aktų pakeitimų, palankių jo ankstesnėms darbovietėms. Išaiškėjus galimam interesų konfliktui, šis politinio pasitikėjimo tarnautojas grįžo į savo ankstesnę darbovietę privačiame sektoriuje.

Situacijų pavyzdžiai

b) VŠĮ skyriaus vadovas laikinai einantis direktoriaus pareigas pasirašė įsakymus, kuriais sau ir savo artimam asmeniui skyrė vienkartinės premijas ar išmokas. VTEK vertinimu, vadovo ir jo artimo asmens darbo santykiai įmonėje bei galimybė gauti atlygį pinigine išraiška yra laikytini jų privačiu interesu, dėl kurio jis, atlikdamas tarnybines pareigas, negali likti objektyvus ir nešališkas. Skyriaus vadovas, pažeisdamas VPIDVT įstatymą, sudarė sau ar jam artimam asmeniui palankesnes darbo sąlygas nei kitiems toje pačioje įstaigoje dirbantiems asmenims.

*VTEK nusprendė, kad VŠĮ direktoriaus pareigas laikinai eidamas vieno iš skyrių vadovas pažeidė Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimus vengti interesų konflikto, o jam kilus – nusišalinti.**

*VTEK 2020 m. vasario 12d. posėdis

Privačių interesų deklaravimo sistema veikia trimis lygmenimis:

- 1. asmeniniu** (deklaruojančio asmens);
- 2. instituciniu** (institucijų ar organizacijų vadovų, padalinių vadovų, institucijos kolektyvo);
- 3. visuomeniniu** (žiniasklaidos priemonių, visuomeninių organizacijų ir visuomenės).

Nepotizmo atvejai gali būti:

a) Asmens kompetencijos ar gebėjimų stoka kompensuojama pažintimis ar protekcija.

Pvz. valstybinės įstaigos direktorius įdarbina savo dukrą teisės skyriaus vadove, nors ši neturi teisinio išsilavinimo. Arba, vyras, vadovaujantis kokios nors srities departamentui įdarbina ten savo žmoną, neturinčią jokios patirties ar išsilavinimo.

b) Asmens kompetencija ir patirtis atitinka poziciją, bet sprendimus dėl jo priėmimo atlieka su juo artimai susiję asmenys.

Pvz. meras neįdarbina talentingo savo sūnėno architekto, nes baiminasi, kad jų ryšys sukels įtarimų ir pakenks jo reputacijai arba meras įdarbina būtent savo dukterėčią ir nors ši yra talentinga bei išties yra geriausia kandidatė, labiausiai nusveria jos giminystės ryšys.

c) kai asmens kompetencija atitinka kvalifikaciją, sprendimus dėl jo priėmimo atlieka nesusijęs asmuo, bet šis asmuo kažkuo susijęs su trečiuoju asmeniu, kuris gali turėti įtakos sprendimui ir proteguoti būtent paskiriamą asmenį.

Tokioje situacijoje lengva kelti įtarimus, bet reikia jau ne tiesiog ryšių nurodymo (A pažįsta B, o B pažįsta C, todėl C kažkaip galėjo paveikti A paskyrimą), o per tuos ryšius ateinančios įtakos ar poveikio įrodymų (skambučiai, žinutės, susitikimai, atsidėkojimai, kyšiai etc.).

A blurred background image showing several people in a meeting or conference room. They appear to be engaged in a discussion, with some hands raised as if gesturing. The image is out of focus, emphasizing the text in the foreground.

Interesų konfliktų prevencija

Kaip atpažinti interesų konfliktą?

- 1) Psichologinis diskomfortas sprendžiant tam tikrus klausimus;
- 2) Visuomenės nuomonė;
- 3) Sprendimas susijęs su:
 - ✓ Šeimos (giminės) ar nuosavu **verslu**;
 - ✓ Turimomis bendrovių ir įmonių **akcijomis** (dalimis, pajais);
 - ✓ **Profesine veikla**: darbu kitose įmonėse, įstaigose ir organizacijose, individualiu užimtumu (autorinėmis sutartimis);
 - ✓ **Naryste, ryšiais ir pareigomis** įmonėse, įstaigose ir organizacijose ar fonduose;
 - ✓ **Finansiniais ar moraliniais įsipareigojimais** (skola) kitiems asmenims, kitais civiliniais santykiais;
 - ✓ Gautomis (jiems suteiktomis) **dovanomis ir paslaugomis**;
 - ✓ Priešiškumu (**ginču ar konkurencija**) kitų asmenų ar grupių atžvilgiu;
 - ✓ Artimų (Jums svarbių) asmenų **darbu toje pačioje institucijoje**;
 - ✓ **Ketinimais**, susijusiais su **naujo darbo paieškomis**, derybomis su būsimuoju darbdaviu.

Vyriausioji
tarnybinės etikos
komisija

VTEK rekomenduoja nusišalinti nuo sprendimų rengimo, svarstymo ar priėmimo dėl institucijoje dirbančių artimųjų asmenų:

- priėmimo į darbą;
- perkėlimo į kitas pareigas;
- tarnybinių komandiruočių;
- kvalifikacijos kėlimo;
- atostogų;
- priedų, priemokų prie tarnybinio atlyginimo skyrimo;
- skatinimo tarnyboje;
- nuobaudų skyrimo;
- leidimų dirbti kitą darbą;
- tarnybinių pavedimų, susijusių su privačiais artimųjų asmenų interesais, atlikimo;
- kitų tarnybos klausimų, susijusių su privačiais artimųjų asmenų interesais, sprendimo.

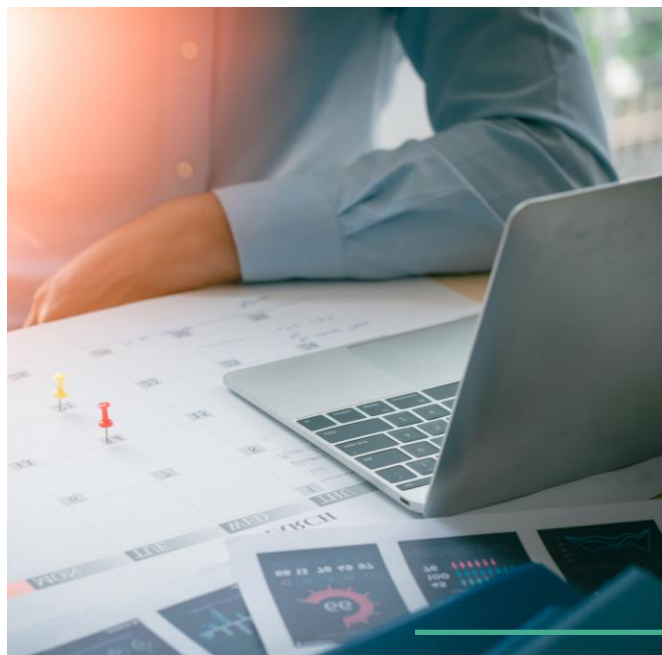
Teisingiausia būtų interesų konfliktus:

- tinkamai nustatyti (atpažinti);
- suvaldyti;
- veiksmingai išspręsti (šalinti);

Taip pat svarbu:

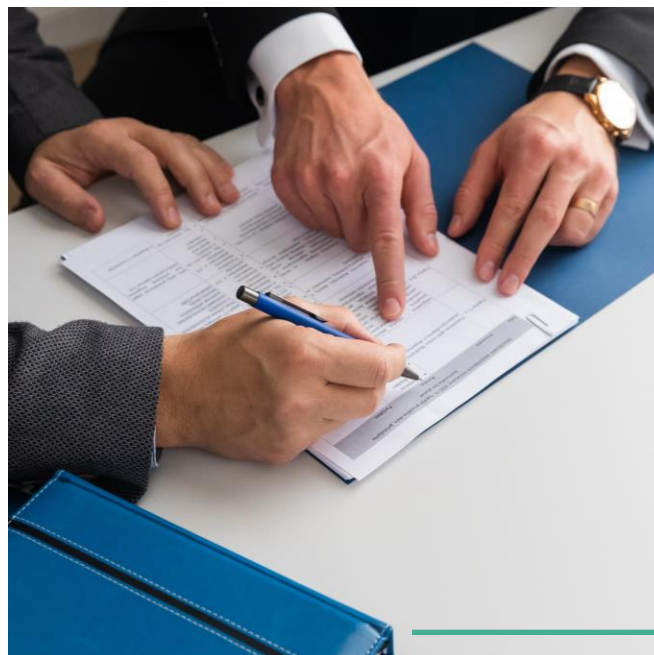
- susipažinti su aktualiomis teisės normomis;
- žinoti, kur teikti prašymus rekomendacijomis ir konsultuotis.

Vadovų pareigos ir atsakomybė

Kontroliuoti deklaracijas

Atlikti nuolatinę darbuotojų privačių interesų deklaracijų turinio kontrolę;

Spręsti dėl nušalinimo

Patenkinti pareikštą nusišalinimą, arba pačiam nušalinti asmenį;

Teikti rekomendacijas

Parengti ir teikti išankstines rašytines rekomendacijas, kaip darbuotojai privalo elgtis kiekvienu konkrečiu atveju.

Gerosios praktikos pavyzdys

Lietuvos transporto saugos administracijos **viešų ir privačių interesų valdymas**

- **Patvirtintas elgesio kodeksas ir nulinės tolerancijos korupcijai politika** – tiek vadovai, tiek darbuotojai viešai įsipareigoja netoleruoti nusižengimų ir aplaidumo.
- **Visi be išimties LTSA darbuotojai deklaruoja privačius interesus** (valstybės tarnautojai ir darbuotojai dirbantys pagal darbo sutartį).
- **Papildomos priemonės** užtikrinančios interesų valdymo mechanizmą – **darbuotojo anketa** (elektroninę jos formą pildo naujai priimti darbuotojai) ir **privačių interesų deklaracijų registras**.
- **Registruojami ir viešai skelbiami vadovaujančių ir pirkimus vykdančių asmenų susitikimai su išorės subjektais.**

A blurred background image showing several people in a meeting or collaborative work environment. They appear to be looking at a screen or document, with their hands and heads visible in a soft-focus manner.

Praktinė dalis

Užduotis

Pasirinkite, kuriose iš žemiau pateiktų situacijų gali būti įžvelgiamas privatus interesas keliantis interesų konfliktą:

1. Savivaldybės viešosios tvarkos tarnautojas gauna skundą dėl jo vaikystės draugo, su kuriuo nebebendruoja jau daug metų, padaryto viešosios tvarkos pažeidimo;

[Taip/**Ne**]

2. Ministerijos viešųjų pirkimų komisijos narys turi balsuoti dėl sutarties tarp jo atstovaujamos ministerijos ir bendrovės, kurios akcininke yra jo žmona, sudarymo;

[**Taip**/Ne]

Užduotis

3. Valstybės įmonės direktoriaus pavaduotojas sprendžia klausimą dėl paramos skyrimo paramos gavėjams, tarp kurių yra asmens gyvenančio kaimynystėje vadovaujama viešoji įstaiga;

[Taip/**Ne**]

4. Biudžetinės įstaigos vadovas turi atrinkti tinkamiausią kandidatą į jo vadovaujamos įstaigos laisvą darbo vietą, o tarp galimų kandidatų yra įtraukta jo marta.

[**Taip**/Ne]

2. Užduotis

- Nepotizmas pasireiškia sprendžiant „kasdienius“ tarnybos klausimus dėl priedų, priemokų skyrimo, komandiruočių ir pan.

[*Tiesa*/Melas]

- Nepotizmas pasireiškia tik tada, kai priimamas artimam asmeniui naudingas sprendimas.

[Tiesa/*Melas*]

- Nepotizmas pasireiškia tik tada, kai artimus asmenis sieja tiesioginis tarnybinis pavaldumas.

[Tiesa/*Melas*]

- Nepotizmas pasireiškia net kai sprendimo priėmimo procedūros „išskaidytos“ į daugelį etapų, o jį priimant dalyvauja ir nesuinteresuoti asmenys.

[*Tiesa*/Melas]

A blurred background image showing a group of people in a meeting or collaborative work environment. The focus is on the hands and arms of the individuals, suggesting active participation and discussion. The colors are muted and soft, creating a professional and focused atmosphere.

Naudingi šaltiniai

STT E. mokymo platforma

- Viešajam ir privačiam sektoriams bei visuomenei
- Pasiekama bet kur ir bet kada
- Aktualiausia informacija vienoje vietoje
- Išduodami sertifikatai liudijantys kvalifikacijos kėlimą
- Nemokama

Daugiau informacijos – emokymai.stt.lt

Statistika (2021 rugsėjis – 2023 balandis)

30 914
vartotojų

40 904
sertifikatų

Mokymų temos:

- Korupcijos samprata,
- Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos,
- Interesų konfliktai,
- Dovanų politika,
- Pranešėjų apsauga,
- Sveikatos apsauga,
- Viešieji pirkimai,
- Savivalda,
- Privatus sektorius,
- EBPO svarba užsienio pareigūnų papirkimo kontekste,
- Užsienio pareigūnų papirkimas (*anglų k.*).
- Personalo patikimumo užtikrinimas

STT antikorpucinio švietimo vaizdo paskaitos

Temos:

- *Įvadinė paskaita*
- *Dovanų politika*
- *Interesų konfliktai*
- *Viešieji pirkimai*
- *Pranešėjų apsauga*
- *Tarptautinis papirkinėjimas*
- *Sveikatos apsauga*

STT LAIDŲ CIKLAS

#1 ĮVADINĖ PAŠKAITA

2022 METAI

Paskaitas rasite STT „Youtube“ kanale: <https://www.youtube.com/@sttspecialiujutyrimutarnyb8123>

Išaiškinimai apie interesų derinimą viešajame sektoriuje

Informacija suskirstyta pagal Įstatymo straipsnius (kategorijas)

Pasirinkite kategoriją

Vyriausioji
tarnybinės etikos
komisija

Paieška
pagal
raktinius
žodžius

Apribojimai pasibaigus tarnybai (9)

Apribojimai sudaryti sandorius (1)

Artimas asmuo (17)

Atsakomybė už Įstatymo pažeidimą (2)

Atstovavimo ribojimai (6)

Buvusi darbovietė (1)

Darbo kelionės (1)

Deklaravimas (25)

Dovanos ir paslaugos (6)

Interesų konfliktas (38)

kitas asmuo (1)

Kitas darbas (2)

Nesinaudoti pareigomis asmeninei naudai gauti (3)

Nesinaudoti valstybės turtu ne tarnybinei veiklai (2)

Nesinaudoti viešai neskelbiama tarnybine informacija ne tarnybinei veiklai (1)

Papildoma veikla (6)

Pareiga nusišalinti (3)

Prevencinė veikla įstaigose (2)

Privatūs interesai (10)

Sandoriai (1)

Tarnybinės komandiruotės (1)

Tiesioginis pavaldumas (4)

Tyrimai (2)

Vadovai ir pavaldiniai (5)

Viešieji pirkimai (3)

Įstatymo priežiūra ir kontrolė (8)

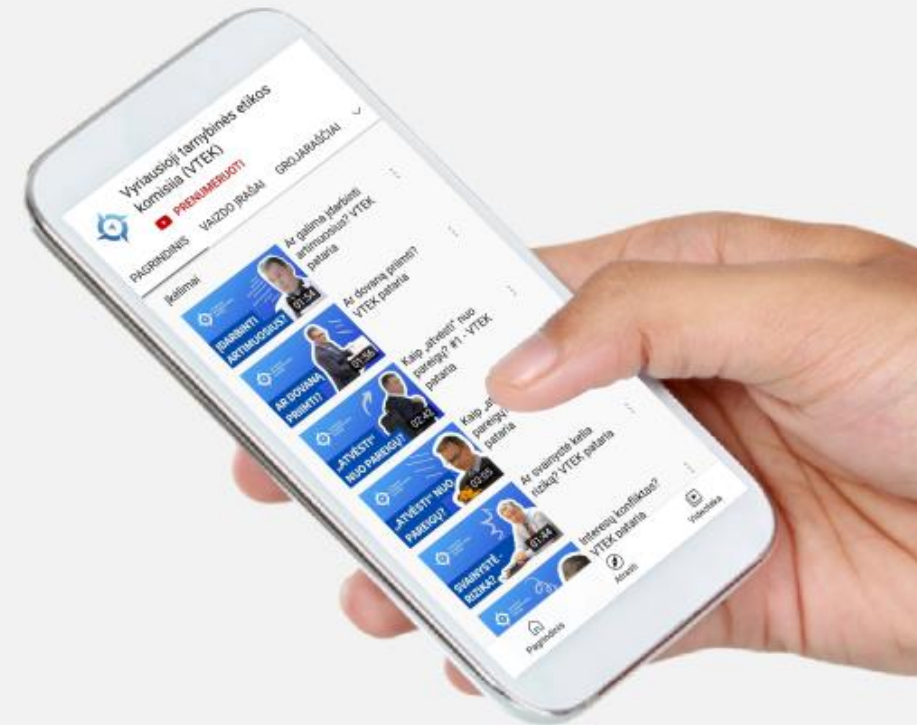
Išsamiau: <https://www.prevencijavtek.lt/>

Norite išvengti interesų konflikto?

Pamatykite dažniausias problemas

Apie 80 proc. VTEK teikiamų rekomendacijų ir atliekamų tyrimų yra susiję su interesų konfliktu. Pamatykite, ar galima priimti dovaną arba savo vadovaujamoje įstaigoje įdarbinti artimuosius, kokią riziką kelia svainystė, kaip tinkamai „atvėsti“ nuo pareigų ir kt.

Išsamiau →

Taip pat: VTEK 2021-12-10 sprendimas „Dėl Rekomendacijų dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo laikymosi kontrolės ir priežiūros patvirtinimo“.

Kaip pranešti apie korupciją?

Atvykti į **STT**
atstovybę

Atsisiųsti
programėlę
„**Pranešk STT**“

Pranešti
internetinėje
svetainėje
www.stt.lt

Skambinti
(8 5) 266 3333

Rašyti el. paštu
pranesk@stt.lt

Ačiū už dėmesį!

